

758532

PETŐFI SÁNDOR

A helység kalapácsa

Buda 1844

40. -

15

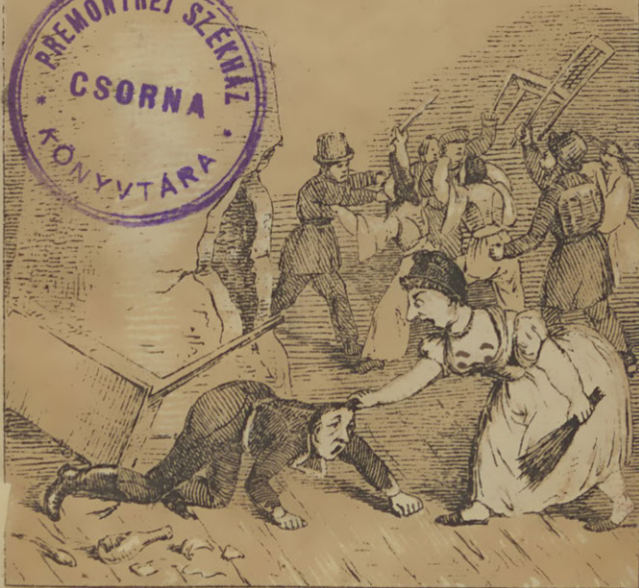
A HELYSÉG KALAPÁCSA

Hősköltemény

négy énekben

írta

Petőfi Sándor.

Geibel Károly sajátja.

Kubinyi
1881

A HELYSÉG KALAPÁCSA.

IRTA

PETŐFI SÁNDOR.

B U D Á N

A MAGYAR KIR. EGYETEM BETŪIVEL.

1844.

A HELYSÉG KALAPÁCSA.

HŐSKÖLTEMÉNY NÉGY ÉNEKBEN.

{ Készült 1844-ben. }

A HISTORY OF THE

STATE OF

NEW YORK

ELSŐ ÉNEK.

Szeretnek az istenek engem,
Rémítő módra szeretnek:
Megajándékoztanak ők
Olly ritka tüdővel,
Melly a csatavészek
Világrendítő dúlakodásit
Illendőn elkurjantani képes,
S mellyet tőlem minden kántor irigyel.
És hogy férfi legyen,
Méltó e tüdőhöz,

Lön az égi hatalmak irántami hajlandóságából
A széles tenyerű Fejenagy,
A helységi kovács;
Vagy mint őt a dús képzeletű nép
Költőileg elnevezé:
A helység kalapácsa. —
Ti, kik erős lélekkel birván
Meg nem szeppentek a harczi morajtól,
Halljátok szavamát!
De ti, a kiknek szíve
Keményebb dolgoknál
A test alsó részébe hanyatlik,
Oh ti kerüljétek szavamát!

„Ámen!“ szólt az ahítat
Szent hangján
A menny szolgája; s az egyház
Négy fala, régi szokása szerint,
Komolyan mondotta utána, hogy: „Ámen“.
A nép pedig, a melly esti imára
Gyülekezett a szentegyházba, azonnal
Elhordta magát,
S egy egy kancsó bor előtt
Otthonn vagy a csapszék asztala mellett
Dícsérte az istent.
A becsukott templomban csend lett;
Nagyobb csend nincs a mocsárok partjainál sem,
Mikor a gém, bíbicz s béka elalszik.
Csend vala hát;
Csak két éhes pók harczott
Életre, halálra
Egy szilvamagon-hízott légy czombja felett;
De, oh balsors! a czombot elejték.
Egy egér fölkapta, s iramlott
Véle az oltár háta mögé

A tiszteletes reverendájába,
S lakomáz vala,
S a pókok szeme koppant.

Hah, de mi szörnyű zaj,
Milly lárma riasztja
Egyszerre az egyház
Temetői nyugalmát!
Mennydörgés?
Vagy kásának forrása fazékban?...
Nem!
Ott ember hortyog.

Ugy van! ez emberalak.
Egy zugban két öklére hajolva
Alszik... hanem íme fölébredt,
Miután elhortyantotta magát.
Ásít... szemeit dörzsölve körülnéz...
Lát és sejt... sejtése pogány.
Megy az ajtóhoz; megrázza kilincsét.
És rázta hiába.
Éles eszével
Átlátta azonnal

A dolog állását,
 És ezt mondotta: „Bezártak“.
 S még egyszer mondotta: „Bezártak“.
 Azután, mint férfihoz illik,
 Téged híva segédül,
 Lelki jelenlét!
 S kére: ne hagyd el.
 S te nem hagytad el őt.
 Védő szárnyadnak alatta
 Ily gondolatok születének
 Nem tökkelütött koponyájában,
 Mialatt orrát mutató ujjára tevé:

„Hogy szabadúljak?
 Kiabálni potyára.
 Valamint a puskagolyótics.
 Kétannyira nem megy,
 Mint a mennyire megy:
 Szintugy az emberi hang.
 Így hát hahogy orditanék is:
 Meghallani nem volnának
 Képesek a falubéli fülek,
 Mert innen a helység
 Majd félórányira fekszik

Lenn a völgy tekenőjében. —
Leugorjam az ablakon által?
Az igaz, gyerkőcze-koromban
A cseresznyefa legtetejéről
Gyakran ugortam alá,
Ha csósz-szagot érzék.
De az régen volt. Már az idén
A negyvenedikszer
Értem meg a krumplikapálást.
Lelkem hüvelyét
A férfiuság kora
Megnehezíté;
S ha leugornám:
Nyakamat szegném,
Vagy más bajom esnék.“

Igy főzte a gondolatok seregét
Feje bográcsában
A bölcs férfiú, a ki
Az idén már negyvenedikszer
Éré meg a krumplikapálást.
Ezután folytatta tünődve:

„Mást kell kitalálnom....
Vagy itt húzom ki az éjet,
S ez nem lesz módnélküli mulatság.“
S komoran nézett a híg levegőnek
Egy pontjára,
Miként a gólyamadár néz
Fenekére a tónak,
Mikor a prédát lesi, melylyel
A kémény tetején
Várakozásba merült fiait
Megvendégetni akarja.

„Megvan.... ahá, megvan!“ rikkanta,
S komoly orcájára derű jött:
Mint kiderül példának okáért
A föld, mikor a nap
Letépi magáról
A felhők hamuszín ponyváját;
Szintén így kiderül
A sötétlő konyha is éjjel,
Ha kólyika kezdi gyötörni
A mopszli-kutyácskát,
S a tekintetes asszony
Rémülve kiált

A cselédi szobába:
„Panni te! kelj fel,
Rakj tüzet, és melegíts téglát....
De szaporán!“
Panni pediglen
Föltápaszkodik.... egy két
Botlásnak utána
Kijut a konyhába.... kohával, aczéllal
Meggyújtja a taplót,
Taplóval a kéngyertyát,
Kéngyertyával a szalmát,
Szalmával a fát,
Hogy téglát melegítsen
Hasacs kajára a mopszli-kutyának.
Mondom: valamint ilyenkor
Kiderül a konyha sötéte,
Úgy oszlott a ború
Hősiünk komor orra hegyéről,
Midőn e szót ejtette ki: „Megvan!“

S a kíváncsi világ azt kérdi: mi van meg?
Hegezd füledet,
Kíváncsi világ!
Lantom neked elzengendi: mi van meg.

S ha ekkorig aggodalommal
Néztél hősiünk sorsának elébe,
S netalántán arczodat
Érette a bának könnye fűröszte:
Most már szemeid pilláin
Az öröm könnyének
Gyöngye ragyoghat,
Mint fekete átíla-dolmányon
A csinos ezüst gomb —
Mert megvagyon a szabadulás terve,
Jeles terv! illő
Illy okos emberhez.

„Sikerülni fog, és sikerülnie kell!“
Mondá a szentegyházi fogoly diadalmasan.
„A toronyba megyek fel,
És a toronyablakon által
Leereszkedem
A harang kötelén...
De ha megkondúl?
Majd úgy intézzük a dolgot,
Hogy szólni ne tudjon:
A köté! jó hosszu.“

Mig a bölcs férfiü tervét,
Leleményes eszének
Fényes tanuját,
Teljesülés koronázza:
Pihennénk tán egyet — aztán
Uj erővel
Térjünk a tettek más mezejére.

MÁSODIK ÉNEK.

Regényes domb tetejében
A helység nyugati részén,
Honnan faluszerte
Legjobban látni sarat, port,
Már mint az idő járása vagy; —
Mint mondom: a helység
Nyugati részén,
Környékezve csalántól
S a növények több illy ritka nemétől,
Áll a díszes kocsmá, a mellyet

Sajátjának nevez
Isten kegyiből
És egykori férjének szorgalmából
A szemérmes Erzsók asszony...
Mint őt nevezék.

Lantom, kegyes égnek ajándoka! zengd el:
Honnan ez elnevezés.

Erzsók asszonyom ékes,
Holdkerek arczatán, — hol még csak
Ötvenöt év lakozik, —
Örökös hajnalnak
Pirja dereng.
S innen ez elnevezés.
Vannak ugyan, kik
Állítani merészek,
Hogy Erzsók asszonyom arcját
Nem a szende szemérem,
Hanem a borital festette hasonlónak
A hajnali pirhoz.
De ezek csak pletyka beszédek;
Mert Erzsók asszony nem is issza a bort...

Csak úgy önti magába.
Illyen a rágalom aztán!
Oh ez előtt nincs
Szentség a föld hátán,
A legszüzebb ártatlanságnak
Tiszta vizét is
Bémocskolja iszappal,
A hóra sarat hány,
És . . . de hová ragadál?
Oh fölhevülésnek
Gyors talyigája!

Vissza tehát
A szemérmes Erzsók
Ötvenöt éves bájaihoz.

Bájos vala ő!
Mint a pipacsból
Font koszorú,
Vagy mint a bakter dárdájába ütődött
Éjjeli holdsúgár.
És ennek okáért
Látogatót őt

Az egész falu népe
Olly szorgalmasan;
Elannyira, hogy
Be se' nézett más kocsmába...
Az igaz, más kocsmá nem is volt
A faluban.

Ide járt hát
A falu népe, kivált
Vasárnapi délnek utána,
És nagy mértékben vígadozott,
S a vígadozásnak
Végéről szó sem volt,
Mig a kisbírói tekintély
Tudtokra nem adta
Szívreható mogyorófa - beszéddel,
Hogy már haza menni tanácsos.

Ma is így megy
A szemérmes Erzsóknál.
Az isteni tisztelet elmúlt,
A csapszék népesedik,
Valamint a mezőség,

Hol a tehenek csordája legel ,
Megnépesedik
Két szárnyú seregélyekkel
A nyári napoknak
Forró idejében.

Jelen volt
Közepette a vendégek seregének
A helybeli lágyszivii kántor ,
Torkának szárazságával
S szerelemvágyas kebelének
Tengerkínjaival.
Őt ugyan is
A szemérmes Erzsókért
Örömműző lángok emészték ,
Mint a vér rozsdája emészti
Ólmos fütyköseinket , a mikkel
Tisztújítási csatákban
Egymást simogatjuk.
Ki vetemednék
Bámúlatra tehát ,
Hogy ő egyikével
Feje ablakinak
Le-lenéz a folyó bor

Billikomába:

A másikkal azonban
Andalgva mereng
A szemérmes Erzsók
Kellemes arczán.

Nem maradott el
A béke barátja
Bagarja uram sem,
A csizmacsinálás
Érdemkoszorúza művésze.
Méltóságos termetű férfi.
Majd akkora volt ő,
Mint a bajúsz orrának alatta.
Oldala mellett
A bort szörpölte Harangláb,
A fondor lelkületű egyházfi,
Ki, mikoronta Bagarja uram
E kérdést terjesztette elébe:
„Hát Fejenagy koma hol lehet?“
Igy hallatta a választ:
„Ott van, a hol van;
Hanem itten nincs s ma alig lesz.“
S miután ezeket mély titku alakkal

Elmondotta : kiprémzé
Szája vidékét
Sátáni mosolylyal.
Bagarja uram pedig üle ,
S olly formán néze szemével ,
Mint nézni szokott a halandó ,
Ha nem érti a dolgot.

S vala még több érdemtelves egyén
A vendégek koszorújában.

Megnyílt akközben az ajtó ,
S lett széles az ő nyílása ,
Mint szája a helybeli kántornak ,
Mikor éneket énekel
A sok sípú orgona mellett.
S ki volt , ki az ajtót
Kinyitotta imígyen ?
Ha a hagyomány állításának
Hinni szabad :
Nem más , mint a vitéz Csepü Palkó ,
A tiszteletes két pej csikájának
Jó kedvü abrakolója.

Jöttek nyomban utána
A hangászkarnak tagjai hárman:
A kancsal hegedűs,
A félszemü czimbalmos
S a bőgő sánta huzója —
Mind ivadéki
A hősi seregnek,
Melly hajdan Nagy - Idánál
A harczy dicsőség
Vérfestette babérját
Olly nagyszerűen kanyarítá
Nem - szőke fejére
S nem - szőke fejének
Göndör hajára.

A kancsal hegedűs,
A félszemü czimbalmos
S a bőgő sánta huzója
Föltelepült kényelmesen
A kemenczének tetejére; mi közben
Vitéz Csepü Palkó,
A tiszteletes két pej csikájának
Jó kedvü akrakolója,

Így adta bizonyosságát
Ékesszólási tehetségének:

„Bort!”

Fölfogta azonnal
A szemérmes Erzsók
E szónoklat magas értelmét,
S eszközlé annak teljesülését
Nem fontolva haladván.

Miután a vitéz Csepü Palkó
Az orra alatti nyiláshoz
Emelte a kancsót,
És miután mértékletesen
Egyet kortyanta belőle:
(Körülbelül annyit,
A mennyivel öt vagy hat ürgét
Lehetne kicsalni lyukának
Mélységeiből,)
Annakutána
Fölnéze az ég tájéka felé —

A kemenczetetőre,
S illyféle szavakkal
Terhelte meg a levegőnek
Könnyű szekerét,
Hogy szállítná azokat
A derék hangászi fülekbe:

„Húzd rá, Peti,
A fűzfán fűtyölődöt is,
A ki megáldott!“

S Peti nem késett,
A háromság más ketteje sem.
Czimbalom és hegedű és bőgő
Hangot adott...
Jaj de mi hangok ezek! —
Ezeknek hallata visszaidézi
Türdérhatalommal
Emlékezetembe
Éltem legszebb idejét,
A gyermek - időt.
Látom, mint játsztam öcsémrel
S kis házi kutyánkkal.

Aztán a kutyát elvette öcsém,
 Én meg nem akartam od'adni,
 S így hajba kapánk.

Mi jött ki belőle?

Az jött ki belőle,
 Hogy a zajra apánk kirohan,
 Nálunk terem, és mindkettőnket
 Jól megnadrágol.

Azalatt a kutyát mi elejtők,
 S rá hágtunk farka hegyére.

Mikor e perczben mindhárman
 Összevisítánk:

Ez összevisítés

Alig lehetett szebb,

Mint a Peti és két társa zenéje.

És lett a zenére

A szemérmes Erzsók
 Teremében nagy vigalom.

Mindennek előtte

Összeütötte bokáját

Vitéz Csepü Palkó,

A tiszteletes két pej csikájának

Jó kedvű abrakolója.

Követé e csáberejű példát
A többi legénység,
Béhurczolva szelíden
Egy pár fürge leányzót,
Kik eddig az ablakon által
Kukucsáltak kandi szemekkel,
S kiknek már viszkete talpok
A táncznak vágya miatt,
Hallván a mennyei báju zenét.
S kóválygani kezdtek
Mindnyájan a táncz gyönyörében,
Mint a ki nadragulyával
Fűszerezte ebédjét.
A lábak dobogása pedig
Rendes vala,
Mint ama zaj, mit
Néha a tiszteles hall,
Mikor ül a biblia mellett,
S olvassa nagy elmerüléssel;
És a melly zajra imígyen
Teszi megjegyzését
Jámbor szívvel:
„Oh az a Palkó
Istentelen ember!
Megint nyaggatja csikóimat,

A szegény párákat,
Korbácsa csapásaival.“

Míg illy események
Gazdagíták a világ történeteit
A kocsmaterem közepén:
Szélről a béke barátja
Bagarja, s Harangláb
A fondor lelkeletű egyházi,
Últanak, ittanak egyre. —
A helybeli lágyszivü kántor
Még mindig pislogatott
A szemérmes Erzsók
Ötvenöt éves bájaira.
Arczúlata lelki tusának
Volt tükörözője.
Látszék, hogy valamit
Akar és nem akar,
Vagy inkább, hogy valamit
Merne, ha merne.
Mikoron meglátta Harangláb,
A fondor lelkeletű egyházi,
Hogy a lágyszivü kántor
Se' széna se' szalma:

Hozzája vonúlt,
S illy szókat láta helyesnek
Intézni a késedezőhöz
Bátorításnak okáért
Hangtalan hangon,
Mint a sugólyuk
Lakói beszélnek a színpadokon,
Holott nők s férfiak által
Szomorú- és vígjátékok adatnak
S közbe bohózatok és operák
A közönségnek gyönyörére:

„Oh kántor uram!
Hát elmegy a nap,
Megjön az alkony,
Utána az éj,
Elúlnak a csirkék
És ludak és verebek,
Mielőtt ügyesen szőtt
Tervünknek drága gyümölcse megérik? —
Gondolja meg azt komolyan
És nem csak ugy átabotába,
Hogy századok adnak
Tervkivitelre

Egy ilyen pillanatot.
Az ilyen pillanatokkal
Fukaran kell bánni tehát
Az előre tekintő
Emberi léleknek,
Valamint fukaran bánik
Beszédeivel
Bíró uram,
A bölcs aggastyán. —
Előre tehát,
Hogy az alkalom el ne sikoljék,
Mint elsiklik néha a hal
A halásznak körme közől,
Ha ügyetlen kézzel
Kap utána az ostoba filkó. —
Rajta azért,
Oh kántor uram!
Most vagy sohasem. —
Mért engedni helyet kebelében
A félelem érzetének?
Hiszen részt vett a győri csatában.“

Ekképen szóla Harangláb,
A fondor lelkületű egyházi,

A helybeli lágyszivü kántor
Egyebet nem válaszola,
Mint a mi következik:

„Oh te tudója szivem titkának!
Igaz egy betüig
Tartalma beszédidnek,
Mint igaz a szent-írás.
Bölcsen tudom azt.
De a mint van okom,
Nem hordani többé
A titkolt szerelemnek
Életölő fájdalmát:
Szintúgy van okom,
Elfojtani lelkem
Mélységes mélyében e titkot.
Ha ez emberek itten
Észre találnák venni?....
Avvagy ha pofon vág
A szemérmes Erzsók
E szörnyü merényért?....
Hát feleségem,
Az amazontermészetü Márta?....
O én a legboldogtalanabb

Valamennyi teremtmény közt,
Melly látta a nap karimáját,
A sugarakban uszót,
Ha felleges ég
Vagy éjszaka nem volt! —
Olyan az én lelkem,
Mit a Duna legközepében
A szélvészhányta dereglye,
Vagy mint a dióhéj,
Mit a gyerekek
Pocsolyába vetének —
Hánykodik erre, amarra....
De bátorság! a ki nem mer, nem nyer.
Oh szólj erre, Harangláb,
Mondd meg nekem: ugy van-e vagy sem?....
Akként áldja meg isten
Életedet s unokáidat is,
A milly őszinte leszen
E kérdésemre a válasz,
A mellyet adandasz!“

S őszintén szóla Harangláb,
Mondván: „Úgy van, kántor uram!“

„No, ha úgy van: hát neki vágok!“
S ezzel a helybeli lágyszivü kántor
Fölemelte s letette a kancsót;
Csak hogy mikoron fölemelte,
Csordultig vala az, —
És a midőn letevé,
Üres vala az,
Valamint üresek zsebeim
Most, mikor ezt éneklem
Nagy lelkesedéssel
Költői dühömben. — —
Annakutána a lágyszivü kántor
Egyet rántott a lajblija szélén,
S kétségbeesett elszántsággal,
Mint a ki hidegfürdőt
Éltében először használ,
Oda rontott
A szemérmes Erzsókhöz.

HARMADIK ÉNEK.

Oh nagyon is jó szívü közönség,
Különösen ti,
Szép lyánykái hazámnak,
Kiket annyira szeretek én,
Hanem a kiktől
Nem nyerek egy makulányi szerelmet, —
Ha szépen kérlek benneteket:
Ugy-e nem fogtok haragudni reám,
Hogy a helybeli lágyszivü kántornak
Szerelemvallásától

*

S a táncz kellő közepéből
Drága figyelmeteket
A templom tájékára csigázom?
Hol a leleményes eszű fogoly
Épen mostan ereszti
Magát lefelé a harang kötélén,
Valamint leereszkedik a pók
Gyakorta szobám tetejéről
Saját fonalán.

És íme leért,
És kutyabaja.
A kötél ugyan azt akará,
Hogy hála fejében
Hagyná ott bőrét tenyerének;
Hanem a húséges bőr
Konokúl így szólt a kötélhez:
„Én ugyan itten nem maradok, —
Avvagy ha maradnom kell,
Hát szinte maradjanak itt
Hús és csont testvéreim is.“
A kötél jó szíve megindult
E ritka bizonyságán

A szép testvérszeretetnek,
S lemonda kívánságáról.

Már este felé volt.
A nap gombócza piroslott,
Valamint a paprika
Vagy mint a spanyolviasz.
Oh te piros nap!
Mért vagy te piros?
Szégyen-e vagy harag az,
Mi arany sugáraidat
Megrezesíti,
Mint a bor az emberek orrát?
Nem szégyen de nem is harag az,
Csak én tudom ennek okát,
Én, kit földöntúli izék
Földöntúli izékbe avattak.
Ez vésznek előjele,
A melly még ma lesujt a világra,
Miként a mészáros taglója lesujt
Az ökörnek szarva közé.
S nem csak a nap hirdette a vést,
A már közelállót;
Az egész természet

Elhagyta a régi kerékvágást.
Két kutya, mellyek előbb
Őszinte barátságnak
Példái valának hosszú időktől,
Most egymást marta dühödve
Egy nyomorú juhbőr-darabért,
Mit a mézárszéknek előtte találtak.
S még száz illy példát zengene lantom,
Mellyek mind iszonyú pusztulást
Jóslának a földnek,
De csak a legnevezetesbet
Közleni légyen elég:
A lágyszivü kántornak felesége
Ma nem ivott meg többet
Egy messzely pálinkánál.

Igy állt a világ,
A midőn a szentegyházi fogoly
Elereszté a mentő kötelet,
S ekképen szóla magában:
„Lenn volnék....
Hála a mennyek urának!
Most egyenest a szemérmes Erzsókhöz.
O szemérmes Erzsókom,

Szívem műhelyének
 Örök árendása te! nemde
 Vársz epekedve reám?
 Valamint én várom a tiszteletestől
 Kontójának megfizetését,
 Mellyért nála hetenként
 Kunyorálok hiába.
 Nem fogsz te sokáig várni reám;
 A szerelem lesz sarkantyúm,
 Hozzád rohanok,
 Mint a malaczok gazdasszonyaikhoz,
 Ha kukoriczát csörgetnek.“

Még bé sem fejezé
 Költői beszédét,
 S íme rohant a szemérmes Erzsókhöz,
 Mint a malaczok gazdasszonyaikhoz,
 Ha kukoriczát csörgetnek.
 A midőn megfogta kilincsét
 A kocsmai ajtónak:
 Ketyegett hő szíve erősen
 Üdv-kéjek gyönyörétől.
 A mint benyitott a terembe,
 A táncz még egyre dühöngött,

S csak a béke barátja
Bagarja vevé őt észre,
S őszinte örömmel
Idvezlette, kiáltván:
„Jó napot adj isten,
Fejenagy koma!“
(Mert ő, a nagy férfit, volt ez,)
„Jó napot adj isten;
Hát kelmed is eljött?“

Ezek voltak szavai
Bagarja uramnak,
A béke barátjának,
De a széles tenyerű Fejenagy,
A helység kalapácsa,
A „jó napot adj' isten“-re
Nem mondta: „fogadj' isten“
Nem mondott semmit,
De nem is hallotta beszédét
Bagarja komájának,
Dehogy hallotta, dehogy!....
Ő csak látott —
Oh mért kellett látnia ekkor?
Mért nem született vakon inkább?

És átaljában mért született?...
Ott látá térdepelésben
A helybeli lágyszivü kántort
A szemérmes Erzsók
Ötvenöt éves lábainál.
E látványra szivét,
A tiszta szerelmü szivet,
Pokolbeli kínnak
Százharminczhatezer bicskája
Hasította keresztül,
S fölgyujtá agyvelejét
A haragnak czintmasinája legott.
Mint prédájához a macska,
Zajatlan léptekkel
S szeme égő üszkével
Sompolygott a lágyszivü kántor
Háta mögé,
A ki titokban
Gyötrődő szive érzelmét
Ekkép foglalta szavakba:
„Szemérmes Erzsók,
Koronája az asszonyi nemnek,
S kezelője a bornak
S a pálinkának!
Lesz-e engedelem számomra szivedben,

Ha lelkeim tartalmát
Előtálatni merészlem?
De nekem már mindegy, akár van,
Akár nincs engedelem számomra,
Kimondom:
Mi furja az oldalamat.
Kimondom, igen,
Nem holmi czikornya-beszéddel,
De az érzés egyszerű hangján: —
Keblem kápolnájában
A hűséges szerelemnek
Az öröklétnél
Félrőffel hosszabb gyertyája lobog
Szent lobogással.
S éretted lobog az,
O szemérmes Erzsók!
S ha meg nem koppantod
A vizonszerelem koppantójával:
El fog aludni,
És vele el fog aludni
Életem is!
Itt várom ítéletemet;
Most, rögtön, ezennel
Mondja ki szűz ajakad:
A reménység zöld koszorúja

Övedze-e homlokomat,
 Vagy a kétségbeesésnek
 Bunkósbotja
 Üssön agyon?....“

„Én ütlek agyon....
 Én vagyok a kétségbeesés!“
 Szólt.... nem! mennydörgött egy hang,
 A széles tenyerű Fejenagynak hangja;
 S széles tenyerével megragadá
 A lágyszivű kántor gallérját,
 S fölemelte a térdepelésből,
 Hogy talpa sem érte a földet;
 Aztán meg letevé,
 Hogy az orra is érte a földet.
 „Én ütlek agyon....“
 Folytatta tovább
 A széles tenyerű Fejenagy,
 „Én morzsolom össze
 Csontjaidat,
 Mint a malomkő
 A búzaszemet!
 Hogy mertél.... de előbb
 Téged vonlak kérdőre, o Erzsók!

Mondd meg nekem azt:
A hűtlenségnek fekete posztaja
Vagy az ártatlanságnak
Patyolatlepedője takarja-e lelked?
Oh, szólj nekem erre!“

A szemérmes Erzsók
Nem szóla reá,
De tengervízszínü szemének
Bájdúzs kifejezéséből
Ezt silabizalta ki mennyei kéjjel
A széles tenyerű Fejenagy:
„Oh széles tenyerű Fejenagy,
Helységünk kalapácsa
S csapra ütője szívem hordójának!
Még kétkedel?....
Ártatlan vagyok én,
Mint az izé....“

Érté e néma beszédet
A helybeli lágyszivü kántornak
Dühteljes dögönyözője,
S engesztelve sohajtott:

„Lelkem lelke, bocsáss meg,
Hogy kételkedni merék
Hűséged aczél lánczának
Állhatatosságában. —
Most pedig, oh kántor!
Téged veszlek elő;
Készülj a meglakolásra —
Rémséges leszen az,
Valamint rémséges a bűn,
Mit elkövetél.
Példádon okúljanak a késő unokák,
Hogy kell csábítani az ártatlanságot,
Hogy kell konkolyt hinteni
Két szerető szívnek
Tisztabuzája közé!“

Miután a nyelve megállott,
Két keze kezdett mozgni
A széles tenyerű Fejenagynak:
A helybeli lágyszivű kántort
Ugy ütögette a földhöz,
Mint a gyertyát mártani szokták.

A helybeli lágyszivü kántor
El kezdett bögni, a mint még
Nem bögött soha
Sem temetéseknel
Sem a soksípú orgona mellett.
Bögése zavarnak
Lett okozója
A mulatók közt.
Megbomlott a táncz;
A kancsal hegedűs,
A félszemü czimbalmos
S a bögő sánta huzója
Feledte tovább hallatni
Hangszere égi zenéjét.
A nép oda csődült,
Karéjt képezve, holottan
A széles tenyerü Fejenagy
Példát ada a késő unokáknak,
Hogy kell csábítani az ártatlanságot,
S hogy kell konkolyt hinteni
Két szerető szívnek
Tisztabuzája közé.
A helybeli lágyszivü kántor
Bögései közben
Illy szókkal esengett

A helység kalapácsához:
„Csak addig várjon, a míg
Egy szócskát, egy kicsi szócskát mondok —
Aztán verjen kelmed agyon,
Ha jónak látja.“

A széles tenyerű Fejenagy,
Ki már belefáradt
A példaadásnak kedvéérti
Földhözüítésbe,
Ezeket szuszogá:
„Beszéljen, kántor uram!
Mentse magát,
Meghallgatom én az okos szót
Minden időben....
Mentse magát.“

S a helybeli lágyszivű kántor
Igy mentette magát,
Heverve a földön:
„Bűnös vagyok egy részt,
Nem tagadom,
Mert megszeretém
Lángzó szerelemmel
A szemérmes Erzsókot....

De tehettem-e róla?
Oh a szerelem
Nem olly portéka, a mellytől
Elzárni lehetne a szívet;
Tündéri madár ez, a mellynek
Ajtó sem kell, hogy a szívbe röpüljön,
Mint bölcsen tudhatja kegyelmed. —
De szerelmemet én
Titkoltam volna örökké,
Elvittem volna magammal
A más életbe, a hol tán
Nincsen is élet —
Ha nem veszi észre Harangláb.
Ő észrevevé,
S bujtotta tüzem,
Mi okért, mi okért nem?
Arról nincs tudomásom.
Ő volt, ki, midőn ma
Az isteni tisztelet alkalmával
Kegyelmed az álomnak karjába hajolt,
Ezt javasolta nekem:
Zárjuk kelmedre az ajtót,
S így zárva levén,
Ma baj nélkül tehetem
Hódításaimat

A szemérmes Erzsóknál...
S én balga szavát fogadám!“
Mindezeket mondá
A helybeli lágyszivü kántor
A megbánásnak örömtelen hangján.

Mint megfordúl a rézkakas
A templom tetején,
Ha más tájról kezd fúni a szél,
Ugy vett más fordulatot
A széles tenyerű Fejenagynak
Lelki irányt,
Mikor e szók érinték füle dobját.
„Mit szól kend erre, Harangláb?“
Voltak szavai,
S nem szeliden mondott szavai,
„Igazolja magát kend,
Vagy akkép vágom fültövön,
Hogy azonnal megsiketül bele.“

Oda álla Harangláb,
A fondor lelkiületű egyházfi,
S rendületlen nézve szemébe

A széles tenyerű Fejenagynak,
Illy bátor szókra fakadt:

„Igazolni fogom magamat,
Nem, mintha remegnék
A kend fenyegetéseitől.
Jobban felkösse gatyáját,
A kitől megkelljen ijednem...
Érti-e kend ezt? —
Mind igaz, a mit kántor uram szólt,
A ki, úgy melleleg mondva,
Gyáva, haszontalan ember,
Hogy olly pimaszúl rám vallott. —
Én bujtogatám őt,
Hogy csapja el a kelmed keziről
A szemérmes Erzsókot,
Mert én kendet utálok,
Mint a kukoricza-gölgödint.“

„Ugyan úgy-e?“

„Biz úgy ám!“

„Hát kend azt gondolja talán,
Hogy én kendet szeretem
Avval a macskapofájával?“

„Micsodával?“

„Avval a macskapofájával!“

„Macskapofámmal?
Hát te, te süldisznó!
A ki kovácsnak tartja magát,
Pedig holmi cigánytól
Tanulta meg a kalapálást....“

„Hát még mesterségemet is
Gyalázní mered?
Te hitvány templomegér....
No megállj! majd megkalapállak.“

S úgy megütötte
Öklének buzogányával

A fondor lelkületű egyházfinak orrát,
Hogy vére kibuggyant.

Erre Harangláb

Ügyesen leütötte fejről a kucsmát,
Megkapta hajának fürtözetét,
S olly istenesen kezdette czibálni,
Mint a harang - kötelet.

Ez iszonyú látvány

Megragadá gyöngéd idegét

A szemérmes Erzsóknak,

S a szegényke

Ájulat örvényébe bukott.

Bagarja, a béke barátja,

Fölemelte szelíden,

S ápolva tevé őt

Az ágy párnái közé.

Élettelenül fekvék ott,

Mint a lepuskázott vadlúd

A tó közepén. —

De most jön a haddelhadd!

A midőn a vitéz Csepü Palkó,

A tiszteletes két pej csikájának

Jó kedvű abrakolója,
 Látá, hogy komolyabb kezd lenni
 A dolog fordúlata:
 Fejenagnál terme serényen,
 S magát frigyestársának ajánlá.
 Őt kedves kötelek csatolák
 A széles tenyerű Fejenagyhoz:
 Nála tanulá tudnillik
 A kovács - mesterséget
 Valami két hétig. —
 Hanem ekkor eleblábolt,
 Mert nem volt hajlama a mesterséghez.
 Vakarta i'kább a lovat,
 Semmint patkolta.
 De azért kedveltje maradt
 A széles tenyerű Fejenagy,
 S neki most is „mester uram“ volt.

„Mester uram!“
 Kurjanta vitéz Csepü Palkó,
 A tiszteletes két pej csikajának
 Jó kedvű abrakolója,
 „Ne féljen semmit, mester uram

Itt vagyok én is.“
S ezzel neki ugrék
A fondor lelkületű egyházfinak,
Hátán termett, s kezdte püfölni.
Nem bírta Harangláb
Csepü Palkónak terhét,
És összerogyott,
De véle rogyott
A helység kalapácsa is,
Mivel üstöke mindig
Marka között volt még.
Nagyszerü volt ez esés!
Igy hullnak alá a kövek
A romladozó várak tetejéről
A völgy mélységébe.
A tusázókhoz több forró vérü legény
Csatlakozék,
Két pártra szakadva.
S lett rúgás, harapás,
Fej-betörés, vérontás és a többi.

A lyányzók pedig elvonulának
A kocsmateremből,

Mint elvonul a napnak sugara,
Ha zivatar támad.
S elkotródott a lyányok után
A béke barátja Bagarja.

NEGYEDIK ÉNEK.

Merre, Bagarja uram,
Test-épületének
Élő oszlopain,
Oh merre szalad kend
Gyors szaladással,
Mint a kugli-golyóbis?
Hát férfihoz illik
Megfutamodni a harczy veszélytől?
Lemondani a csatabajnak
Hősi jutalmáról,

A dicsőség tölgykoszorújáról?

Ne kárhoztassuk a jámbort!
A gondviselésnek
Választott embere ő,
Ki elhárítani termett
A végpusztulást falujáról.
Avvagy ha nem ekképen cselekednék,
Mért híná őt a világ
A béke barátjának?

Ő e nevezetnek megfelelőleg
Intéze tette irányát,
S könnyü inakkal iramlott
Az öregbírói lakáshoz,
A mellynek előtte
Méltóságosan állott
A kaloda.

Bagarja, a béke barátja,
Alva találta

A kevés szavu bírót,
A bölcs aggastyánt.
Ottan feküvék ez
Testének egész hosszában
A pamlagon....
Azaz a fapadon.
Párnául ködmöne szolgált,
Az öregebbik,
Mert az ujat kímélnie kellett. —
Bagarja uram
Megdöfte az oldalbordáját,
Hogy az álom sűrű ködét
Szétoszlassa szeméröl.
De korán sem volt ez
Olly könnyű munka, minőnek
Első látásra talán
Gondolja az ember.
Soká bajlódék véle Bagarja,
Míg fölnyílt az egyik szeme nagy nehezen,
S lelki nyugottsággal kérdezte:

„Mi baj?”

„Baj van, bíró uram, és nagy baj!
Csak talpra, de gyorsan,
Ha azt nem akarja,
Hogy vége legyen helységünknek,
Vége örökre!
Kiütött a háboru, és dúl.
A szemérmes Erzsók
Csapszéke lön a csatatér.
Az egész falu népe
Egymást kaszabolja,
Hogy nézni iszony.
Potyognak az emberek,
Mint a legyek őszi időben.
A föld a kifutott vértől
Olyan, mint a vörös posztó.
Az enyészet gyászlobogója
Leng a szomorú csatatéren.
Tápázkodják föl, bíró uram,
És menjünk szaporán!
Mert csak bíró uram az,
Ki követ gördíteni képes
A rohanó romlásnak elébe.“

Így végzé a csata festését
A béke barátja Bagarja.

A kevés szavu bíró,
A böles aggastyán,
Fölnyitva szemének másodikát is,
E kérdést látá szükségesnek:
„Hát menjünk?”

„Pedig tüstént!” volt a felelet.

„Nem bánom,” szóla szokott nyugalommal
A böles aggastyán,
S miután uj ködmöne rajt volt,
És botja kezében:
Utnak eredtek. —
Szomszéd volt a kevés szavu bíróhoz
A hivatalában pontos kis-bíró.
Beszóltanak ehhez az ablakon által,
És mondák: jőne velök.
S szót fogadott a hivatalában
Pontos kis-bíró,
Bár nem nagy örömmel,
Mert legszebb kedvtöltésében zavarák:
Épen feleségét verte.

Mikor a kántorlak elébe jutottak,
Az amazontermészetü Márta
Szomszédnéjával
Akkor végzette pörét.
Melly onnan eredt,
Hogy a rossz lelkü szomszédné
Egy tyúkját agyonütötte,
Mert ez mindig az ő csirkéi közé járt,
S elette előlök az árpát.

Képzelné lehet,
Hogy mekkora volt dühödése
Az amazontermészetü Mártának
Hallatlan kára miatt;
De azt már képzelné lehetlen,
Hogy mekkora lett dühödése,
A midőn a béke barátja
Tudtára adá férjének csínját.
Szólni akart,
De a szó elakadt gégéjén.
Szeme vérszinü lett
S arczúlata kék,
És reszketé minden tagja,
Valamint a kocsonnya.

Szétnézett vizsga tekintettel,
Mellette hevert egy seprő-nyél,
Azt fölragadá,
S bőszülve kiálta: „Utánam!”

A midőn a kevés szavu bíró,
A béke barátja Bagarja,
A hivatalában pontos kis-bíró
S az amazontermészetű Márta
Elértenek a csatahelyre:
Iszonyú vala a látvány látása,
A mellyet láttak.
A harcz járta javában.
A béke barátja Bagarja
Nem füllentett, mikor azt mondá
A kevés szavu bírónak,
Hogy az enyészet gyászlobogója
Leng a szomorú csatatéren.
Ugy volt egy betűig!
A kemencze — a honnan
A kancsal hegedűs,
A félszemű czimbalmos
S a bőgő sánta huzója
Az ifjuságot tánczra vidítá

Hurjai bájos pengésével, —
A kemencze lezúzva
Ugy mered a levegőbe,
Mint valami sziklai vár
A tatárjárásnak utána.
Tört asztalnak s tört poharaknak
Romjai lepték
A véráztatta szobát,
S a vérnek közepette
Búsongva tünődött
Egy leharapott fül.

Az amazontermészetü Márta
Hős elszántsággal törte magát át
A vívó tömegben,
Mígnem férjére talált,
Ki egy szögletbe vonultan,
Kínjában most is nyögve, kuczorgott.

Oh Hamlet! mi volt ijedésed,
Mikoron megláttad atyád lelkét,
Ahhoz képest, a mint megijedt
A helybeli lágyszivü kántor

Feleségének látásán?
Egy fél-ép asztal alá bújt,
S kezeit könyörögve kinyujtá
Az amazontermészetü Mártához.
De ez nem könyörült.
Mefogta egyik lábszárát,
S kihúzta az asztal alól,
És addig dőngette, a míg csak
A seprő-nyélben tartott.
Aztán ott ragadá meg haját,
A hol legjobban fáj,
És elhurezolta magával,
Mint a zsidó a lóbőrt;
S ekkép vigasztalta: „Jerünk csak,
Itt a világ szeme láttán
Nem akarlak csúffá tenni de otthonn
Majd megkapod a magadét!“
S miután ura volt mindenha szavának
Az amazontermészetü Márta:
Hinni lehet, hogy most sem szegte meg azt.

Az alatt a kevés szavu bíró,
A böles aggastyán,
Nem ékesszólásánál,

De tekintélyénél fogva
Lecsillapítá a harcznak fergetegét,
A vérontásnak idője lejárt.
Meghunnyázkodtak a küzdők,
Mint a marakodó ebek,
A mikor gazdájok előjön,
S rájok bögi: „Kimenj!“
A háboru közkatonái
Elsompolyodának.
A fondor lelkületű egyházfi
S a helység kalapácsa
Bírói parancsra előállt,
S mindkettő fölterjesztette ügyét.
A kevés szavu bíró,
A böles aggastyán,
Megdorgálta keményen
A fondor lelkületű egyházfit —
S a helység kalapácsát,
Mint kezdőjét a csatának,
A hivatalában
Pontos kís-bíró által
Kalodába csukatta.

Ott nyögi most fájdalmát hősünk

A kalodában,
S csak azzal vigasztalja magát,
Hogy elleneit megverte vitézül,
S ha innen az isten megszabadítja,
Meggéri azonnal
A szemérmes Erzsókot.

Te pedig, lantomnak húrja, pihenj!
Nagy volt a munka, s bevégzéd
Emberül e munkát.

Én is pihenek
Babéraitmon,
Miket a hírnek mezején
Borzas főmre kaszáltam.

Mostan akár ma megássa
Gödrömet a sírásó,
Bánom is én!
Azért én élni fogok,
Míg a világnak
Szappanbuboréka
Szét nem pattan.

Pislogni fog a hír mécse siromnak
Koszorús halmán,

Mint éjjel a macska szeme.

Eljő az irígység
Letépni babéraitat . . . de hiába !
Nem fogja elérni ;
Magasan függendnek azok ,
Mint Zöld Marczi.

S ha sötét zsákjába dugand
A feledés :
Fölhasogatja sötét zsákját
A halhatatlanságnak fényes borotvája.

MUTATÓ TÁBLA,

melly azt mutatja, hogy az

I. ÉNEKBEN

fölébred álmából egy fogoly, s szabadulást tervez — azonban az nincs megénekelve: hogy ki légyen ezen szabadulást tervező, álmából fölébredt fogoly? csupán azért, hogy később a meglepetés annál meglepőbb legyen. — A.

II. ÉNEKBEN

már több foglaltatik: kié a helység leglátogatottabb kocsmája? milly ékes e kocsmá birtokosnéja? miben sántikál a kántor? ki buzdítja menyének végbevételére? s at. — A.

III. ÉNEKBEN

megszabadúl a fogoly, s börtönéből a kocsmába megy; s a milly szörnyű dolgokat lát: olly szörnyű dolgokat cselekszik. Itt már az is' orrára köttetik a nyájas olvasónak, hogy a fogoly nem más, mint a költemény hőse. — A.

IV. ÉNEKBEN

a szörnyű dolgok véget érnek, s a költemény hőse szörnyű véget ér.

GEIBEL KÁROLYNÁL

megjelent:

FÁY ANDRÁS

SZÉPIRODALMI

ÖSSZES MUNKÁI

8 kötetben, aczélmetszetekkel

Velinen — borítékba fűzve 12 for.

Magában foglalják: Meséit, Allegoriáit, Aphorizmáit, Regényét, Beszéleyeit, Novelláit, Boházatait, Szinműveit, s némelly apróbb dolgozatait és töredékeit.

KÖZÖNSÉGES

KÉZI ÉS OSKOLAI ATLASZ.

A legujabb földirati határozatok szerint

a hazai ifjuság és tanítók számára

valamint az otthoni használatra

kiadja **Fényes Elek**

hites ügyvéd, s a m. tud. társ. levelező tagja.

Magában foglalja: A keleti és nyugoti félgömb és Ausztrália, Europa, Ázsia, Afrika, Amerika, Magyarország, Erdélyország és az Ausztriai birodalom földképeit. Ára 1 for.

BESZÉLYEK,

írta

NAGY IGNÁC.

3 kötet, 1843. borítékba füzve 3 for.

Magában foglalják:

Hitrabság. — Tekintetes úr és fia. — A menyasszony. Ha ha ha ha ha ha! — Sobri. — Tátra csodája. — A rémvadász. — Uti kaland. — A pogány esküje. — Piros tojások. — Vért véreért. — A hölgyrabló. — Villámhegy. — Regatta. — Nőhűség. — Az élő halott. — Nincs boszorkány. — Nagyságos asszony és lyánya. — Benita. — Hunyadi védangyala. — Niagara menyasszonya. — Bűn és bűnhődés.

TÖRTÉNETI BESZÉLYEK,

REMELLAY GUSZTÁVTÓL

I. kötet: A rom szüze. — Beke Pál halma. — Dugovich Titus. — Hunyady János.

1843. Borítékba füzve 1 for.

UTAZÁSI VÁZLATOK
OLASZORSZÁGBÓL.

Irta

az Abauj vármegye kiseddóvó-intézet és
kórház javára

Báró Vécsey Anna, Gróf Csáky Antalné.
1843. Bor. füzve 1 for. 20 kr.

**Igen ajánlandó munkák az ifjuság
számára!**

ROBINSON-CRUSOE

TÖRTÉNETE.

FOE és GEIGER szerint

kivonatban adja

VAJDA PÉTER

 Négy színzett képpel.

1844. Borit. kötve: 54 kr.

A'
CSUDASZÉP BÁBU
viszontagságai.

Kis leánykák mulattatásaul.

Aulnay Luiza kisasszony

„*memoires d'une poupée*“

elbeszélése után

LOMNICZY ENDRE.

Hat szinzett képpel

1844. Borit. kötve 1 for. 30 kr.

A legjobb és legmulatóbb könyv ifju leányok számára legcsinosabb kiállításban!

SZÄNDFÖRD ÉS MERT'N'
TÖRTÉNETE.

GYERMEKEK HASZNÁLATÁRA

irta

D é T a m á s.

huszonnegyedik kiadás után

angolból fordította

SZILVÁGYI JÓZSEF.

1843. képpel. Boritékba fűzve 36.

Szinzett képpel, kemény kötésben 48 kr.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR

Lelt.

341-1956

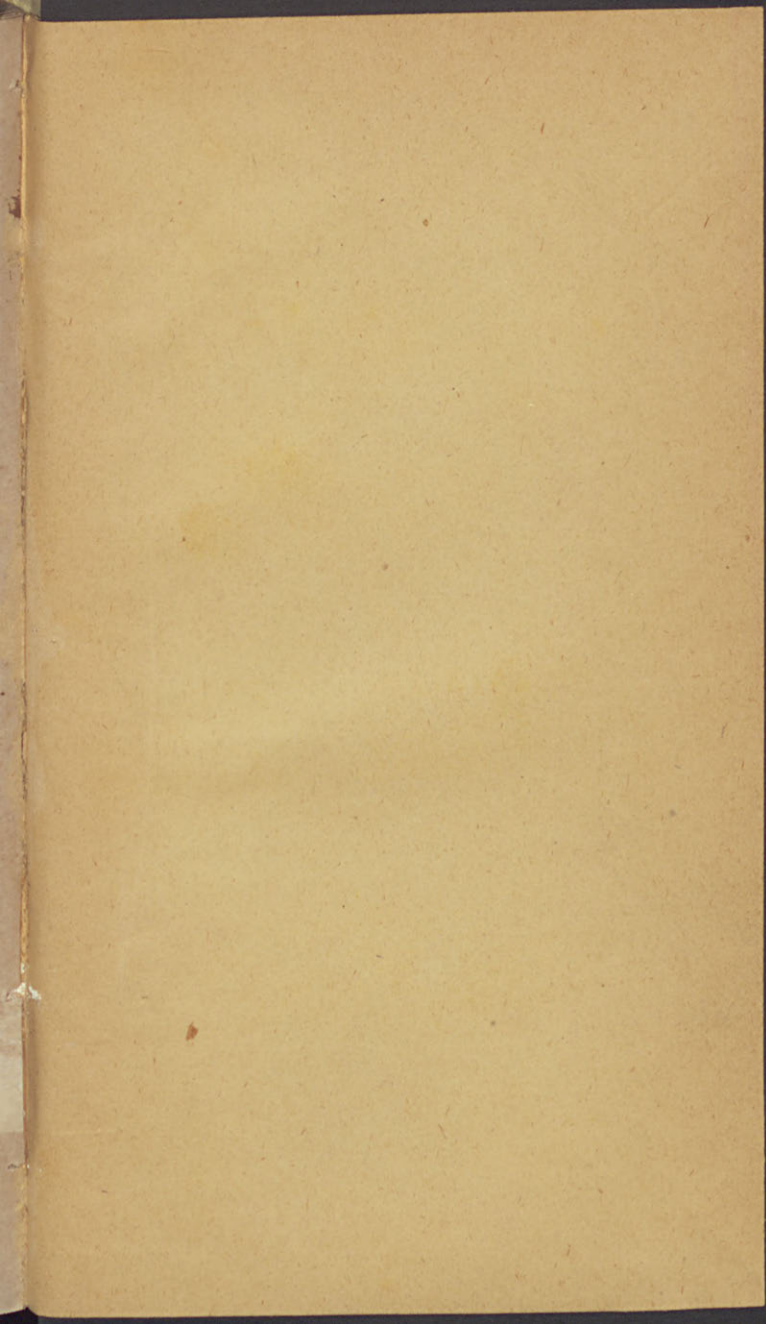
758532

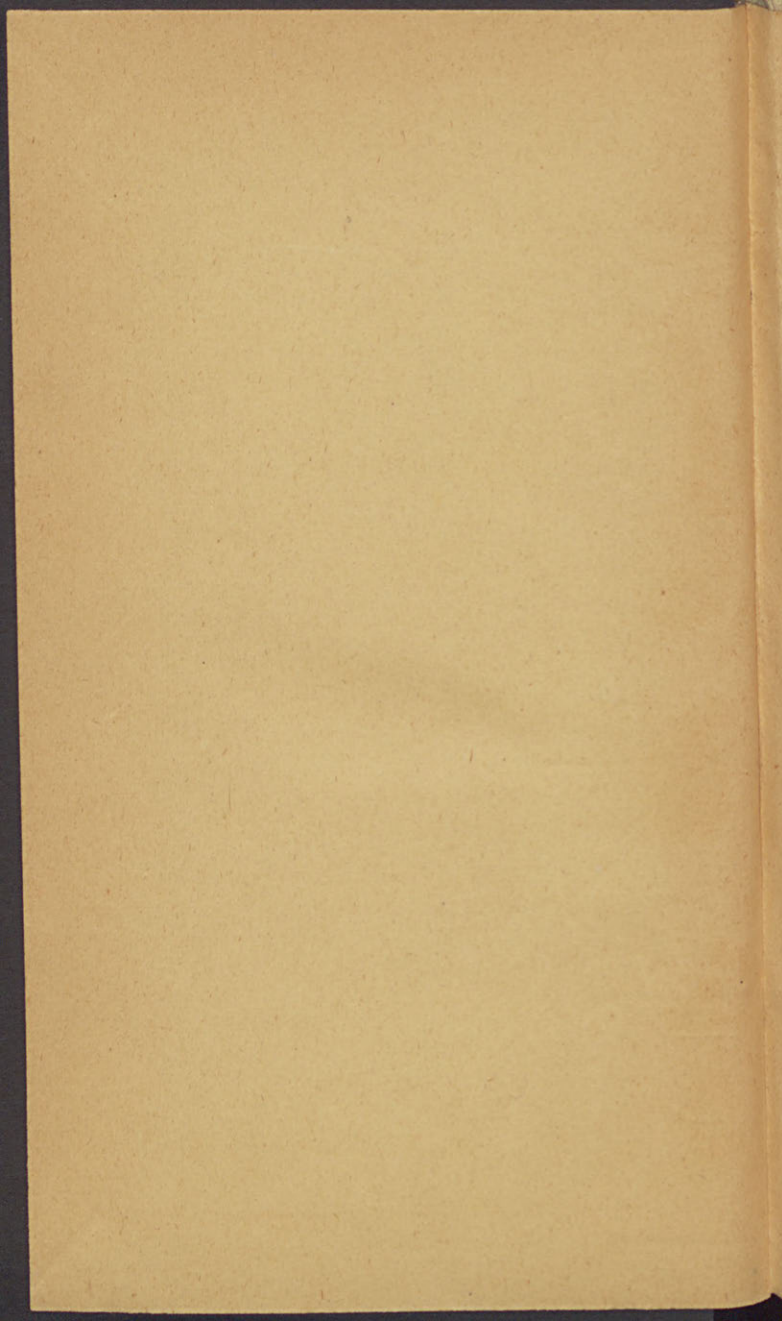

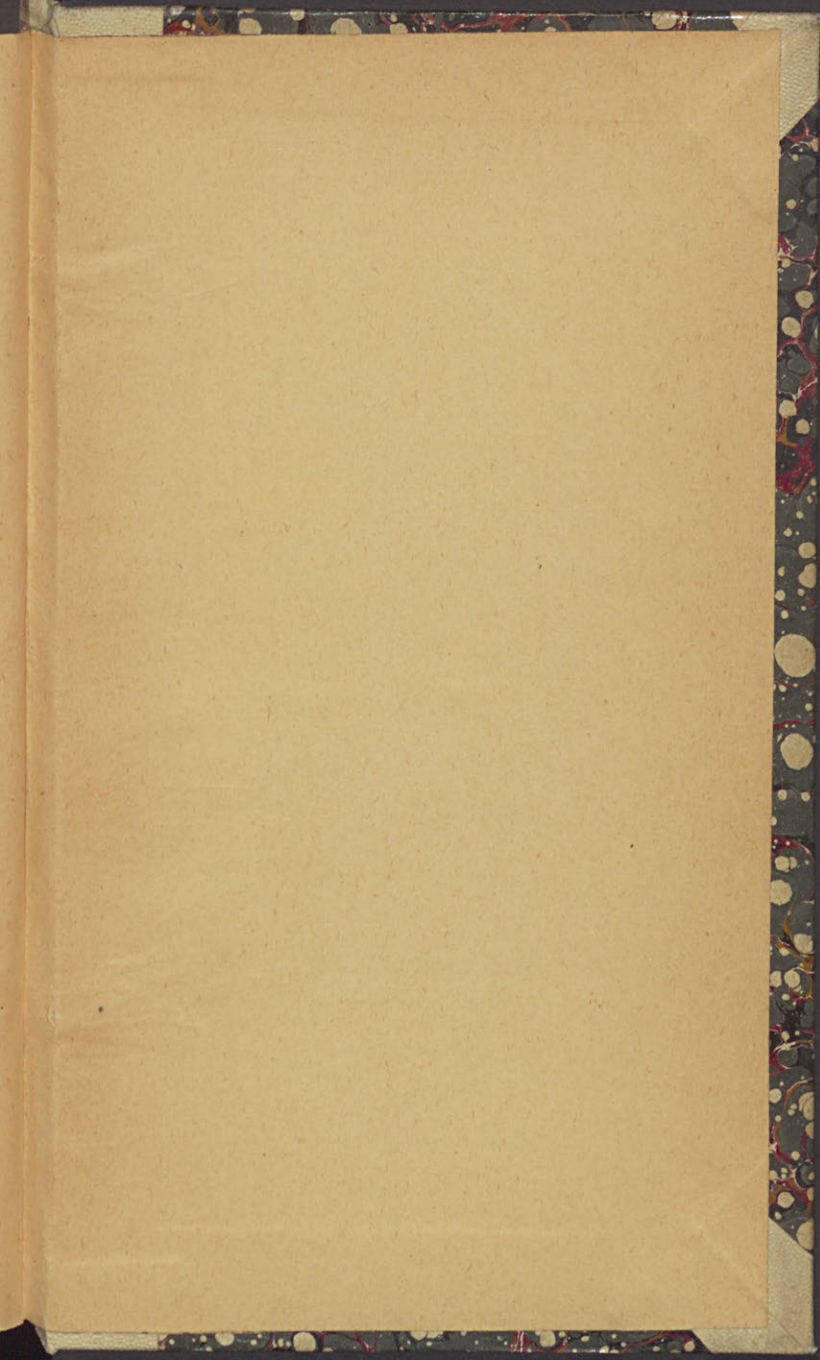
758532

Viewed from the East

8532

